

2023 г. – 460 гадоў з часу першых летапісных звестак пра в. МАЦЫ (Кобрынскі р-н; 1563)

Вёска Мацы Тэвельскага сельсавета Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці раскінулася на паўночна-заходнім беразе ракі Шэўня (прыток Мухаўца) за 14 км ад райцэнтра. За гісторыю свайго існавання, гэты населены пункт бачыў многае: уладаранне польскіх, рускіх князёў, непасільную сялянскую працу, нашэсце чужаземных захопнікаў і размеранае жыццё вясцоўцаў у мірны час.

Наконт паходжання вёскі Мацы існуе некалькі версій. Адна з іх: «Мацы» ці «Струга» – пратокі ў балоце, азначае месца побач з пратокай. Другая версія сцвярджае, што, магчыма, назва ўтворана ад літоўскай асновы, што азначае «малы». Існуе таксама версія, што Мац – вуснамоўны ўсечаны варыянт царкоўнага праваслаўнага імя Матфей, каталіцкага Мацей. Ёсць яшчэ меркаванне, што назва магла адбыцца і ад яўрэйскага слова «маца», што азначае рытуальную ежу.

У 1563 годзе гэта сяло Асавая Глінянскага войтаўства Кобрынскай эканоміі Вялікага княства Літоўскага; 12 валок зямлі, 11 двароў. У 1742 годзе ў Вежацкім ключы Брэсцкай эканоміі, 12 валок зямлі. У выніку трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай (1795) вёска ў складзе Расійскай імперыі, у Пружанскім павеце.

З 1801 года вёска знаходзілася ў Гродзенскай губерні. У гэты час у вёсцы налічвалася 62 дамы. У жніўні 1812 года ў гэтых мясцінах прайшоў бой паміж рускім егерскім палком і аўстра-саксонскай кавалерыяй. Жыхары вёскі Мацы ўдзельнічалі ў пабудове мураванай Успенскай царквы ў Тэўлях, якая была асвечана ў 1872 годзе. У 1890 годзе вёска ў Мураўёўскай воласці, 342 дзесяціны зямлі; пры вёсцы ў уладальніка П. Кузьмуна мелася 14 дзесяцін зямлі. Побач з вёскай знаходзіўся аднайменны маёнтак, уладанне А. Малахоўскага, 414,5 дзесяціны зямлі (разам з фальваркам Глінянка і ўрочышчам Цямніца). У 1897 годзе ў вёсцы 52 двары, 339 жыхароў, 2 хлебазапасныя магазіны; у маёнтку — 12 двароў, 60 жыхароў.

У 1905 годзе вёска, 420 жыхароў, і маёнтак, 8 жыхароў. У жніўні 1915 года паблізу праходзілі баі рускай арміі з нямецкімі захопнікамі, загінулі 200 рускіх воінаў, пахаваны на

Тэвельскіх могілках. У ліпені 1920 года ў гэтых месцах адбыліся баі з польскімі інтэрвентамі, загінулі 50 чырвонаармейцаў. З 1921 года вёска ў складзе Польшчы, у Мацясаўскай гміне Пружанскага павета Палескага ваяводства, 36 двароў, 181 жыхар. У 1930-я гады працавала школа.

З восені 1939 года Мацы сярод вызваленых раёнаў Заходняй Беларусі, якія далучыліся да БССР. З 15 студзеня 1940 года ў Кобрынскім раёне Брэсцкай вобласці, з 12 кастрычніка 1940 года ў Стрыгаўскім сельсавеце. У 1940 годзе вёска налічвала 67 двароў, 359 жыхароў.

У Вялікую Айчынную вайну, з чэрвеня 1941 года да ліпеня 1944 года, вёска акупіравана нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Блізкае размяшчэнне чыгункі Брэст - Масква (за тры кіламетры ад вёскі) у гады вайны прыцягвала сюды і партызан, і немцаў. І нягледзячы на тое, што Мацы ацалелі, без ахвяр абысціся не ўдалося, ды і жыццё ў мястэчку ў той час было цяжкае. Вызвалена вёска воінамі 55-й гвардзейскай стралковай дывізіі 28-й арміі 1-га Беларускага фронту. На франтах Вялікай Айчыннай ваявалі многія мужчыны з вёскі, не ўсе з іх вярнуліся. Іх імёны знаходзяцца на помніку землякам у аграгарадку Стрыгава.

У пасляваенны перыяд мірнае жыццё паступова наладжвалася. На гэты час у Мацах было каля 70 дамоў. 24 лютага 1949 года ў вёсцы быў створаны калгас імя Конева, які праіснаваў да 14 сакавіка 1950 года. З 11 жніўня 1959 года в. Мацы ў Тэвельскім сельсавеце. Паводле перапісу 1959 года ў вёсцы было 263 жыхары, у 1970 годзе — 171 жыхар. У 1999 годзе ў в. Мацы 49 гаспадарак, 101 жыхар. Вёска ў складзе калгаса імя Дзімітрава (з 2004 года ААТ «Стрыгава»; цэнтр — в. Стрыгава). У 2005 годзе – 44 гаспадаркі, 90 жыхароў.

Паводле перапісу 2019 года ў вёсцы Мацы - 75 жыхароў, з іх маладзей працаздольнага ўзросту – 9, працаздольнага ўзросту – 52, старэйшых за працаздольны ўзрост – 14. На 01.01.2023 года колькасць насельніцтва - 75 жыхароў.

Невялікая вёсачка падарыла свету цэлы букет таленавітых людзей, прафесіяналаў у самых розных сферах дзейнасці. Наогул, вёска Мацы незвычайная. У пасляваенны час сярод яе карэнных жыхароў (сем'і Грышчукоў, Карпукоў, Леванюкоў, Макарукоў, Пісарукоў, Прымачукоў) існаваў няпісаны закон: дзеці павінны абавязкова атрымаць вышэйшую адукацыю. Прэстыжнасць вучобы была вялікай, бацькі накіроўвалі сваіх дзяцей на вучобу, заахвочвалі іх

імкненне да ведаў. Каля 30 маладых людзей паехалі ў сталіцу грызці граніт навукі. У свой час шасцёра з сям’і Прымачукоў закончылі вышэйшыя навучальныя ўстановы. У шматдзетнай сям’і Арсенія Грышчука з васьмі дзяцей шасцёра атрымалі вышэйшую адукацыю. Яны, паступаючы ў розныя ўніверсітэты Савецкага Саюза, увекавечылі імя вёскі ў летапісах гісторыі.

Сярод вядомых ураджэнцаў: Георгій Аляксандравіч Антанюк (1942) - беларускі філосаф, сацыёлаг, даследчык прадметнай логікі; Максім Антонавіч Антанюк (1895—1961) - савецкі ваенны дзеяч, генерал-лейтэнант, удзельнік Кастрычніцкай рэвалюцыі, Першай сусветнай, Грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў; Міхаіл Арсенцьевіч Макарук (1947) - вучоны ў галіне ветэрынарыі, педагог; Міхаіл Маркавіч Макарук (1945) - кандыдат ваенных навук, генерал-маёр авіяцыі, ваенны лётчык-інструктар I класа; Уладзіслаў Юльянавіч Малахоўскі (1827—1900) - адзін з кіраўнікоў паўстання 1863–1864 гг. у Польшчы, Літве і Беларусі, вынаходнік, інжынер, фотаамаатар; Фёдар Фёдаравіч Пісарук (1941—2001) - заслужаны работнік культуры Беларускай ССР, палкоўнік; Васілій Іванавіч Прымачук (1950) - майстар спорту СССР, суддзя рэспубліканскай катэгорыі па вольнай барацьбе, маёр ВС; Віктар Іванавіч Прымачук (1953) - сапраўдны член (акадэмік) МАІТ у галіне інфармацыйных тэхналогій, заслужаны будаўнік Расійскай Федэрацыі; Іван Платонавіч Прымачук (1936) - гісторык, эканаміст, прафесар Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута; Леанід Платонавіч Прымачук (1943) - вучоны-матэматык, кандыдат фізіка-матэматычных навук; Алена Фамінічна Раманюк (1946—2003) - заслужаны работнік сельскай гаспадаркі Беларускай ССР.

Матэрыял падрыхтаваны ў 2023 г. Кобрынскай
цэнтральнай раённай бібліятэкай.

Курачук Святлана Дзмітрыеўна, бібліёграф I катэгорыі
аддзела абслугоўвання і інфармацыі

Мацы // Гарады і вёскі Беларусі : энцыклапедыя. Т. 4. Брэсцкая вобласць. - Мінск, 2007. - Кн. 2. - С. 167.

Мацы // Памяць. Кобрынскі раён : гісторыка-дакументальная хроніка. - Мінск, 2002. - С. 594.

Знаменитые земляки // Открытое акционерное общество «Стригово» / [автор текста Е. Жук ; гл. редактор В. Шпарло ; фото А. Рыбачука, Г. Козловского]. - Брест, 2021. - С. 20-21. : ил., цв. ил., портр.

Жучкевич, В. А. Мацы / В. А. Жучкевич // Краткий топонимический словарь Белоруссии / В. А. Жучкевич. - Минск, 1974. - С. 226.

Лемцюгова, В. П. Тапонімы распавядаць : навукова-папулярныя эцюды / В. П. Лемцюгова. - Мінск : Літэратура і Искусство, 2008. - 416 с.

Гл. на с. 244.

Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь: Брэсцкая вобласць : нарматыўны даведнік / І. А. Гапоненка [і інш.] ; пад рэд. В. П. Лемцюгавай. — Мінск, 2010. - 318 с.

Гл. на с. 190.

Несцярчук, Л. М. Мацы. Масу. Мацы / Л. М. Несцярчук // Замкі, палацы, паркі Берасцейшчыны Х-XX стагоддзяў (гісторыя, стан, перспектывы) / Л. М. Несцярчук. - Мінск, 2002. - С. 200 : фат.

Ад сядзібна-паркавага ансамбля роду Дзедзічаў засталіся рэшткі парку з сажалкамі.

Федорук, А. Т. Старинные усадьбы Берестейщины / А. Т. Федорук. - Минск : Беларуская энцыклапедыя, 2004. - 576 с. : ил.

Гл. на с. 544.

Малая радзіма вялікіх людзей : інфармацыйна-бібліяграфічны паказальнік да 460-годдзя з часу першага згадвання ў гістарычных крыніцах в. Мацы Кобрынскага раёна / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад. С. Д. Курачук. - Кобрын : Цэнтральная раённая бібліятэка, 2023. - 45 с. : іл. - (Серыя «Па вёсках нашага краю»).

Юбілейныя даты населеных пунктаў Кобрынскага раёна. **Мацы** – 460 гадоў з часу першага ўпамінання (1563) // Зводны Каляндар дат і падзей Кобрыншчыны : краязнаўча-бібліяграфічны каляндар на 2021-2025 гг. / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. С. Дардзюк. - Кобрын, 2020. - С. 78.

Мацы. Старадаўняя сядзіба роду Дзедічаў // Захавальнікі гісторыі роднага краю : турыстычна-бібліяграфічны даведнік / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. С. Дардзюк. – Кобрын, 2016. – С. 187 : фат.

Мацы // Сузор'е кобрынскіх вёсак : рэкамендацыйны бібліяграфічны спіс да 450-годдзя з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах вёсак Кобрынскага раёна / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад. С. Д. Курачук. – Кобрын, 2013. – С. 100-103. - (Серыя «Па вёсках нашага краю»).

Белов, Д. Спасибо за Победу! / Дмитрий Белов, Елена Бакун ; фото: Дмитрий Белов и Елена Бакун // Кобрынскі веснік. – 2023. – 13 мая (№ 34). – С. 4 : фот.

На Кобрыншчыне на кануне Дня Перадбы састаялось чествование ветеранов Великой Отечественной войны, в т. ч. Александра Васильевича Мойсюка, жителя д. Мацы.

Тэвельскія навіны : тэматычная старонка // Кобрынскі веснік. – 2018. – 24 лютага (№ 15). – С. 9, 30 мая (№ 41). – С. 5, 28 ліпеня (№ 57). – С. 4 ; 2017. – 4 студзеня (№ 1). – С. 5, 3 мая (№ 35). – С. 3, 26 жніўня (№ 68). – С. 4, 22 лістапада (№ 92). – С. 4.

Аляксееў, Г. Пах дзікіх яблыкаў / Генадзь Аляксееў // Заря. – 2010. – 6 февраля (№ 14). – С. 8.

Вёска Мацы Кобрынскага раёна багатая на таленавітых людзей.

Андросюк, И. Есть такая деревушка... / Ирина Андросюк // Заря. – 2008. – 11 марта. – С. 4.

История д. Мацы Кобринского района.

Хільчук, М. 3 маленькай вёскай – у вялікае жыццё / Марыя Хільчук ; фота: Анатолій Шугай // Кобрынскі веснік. – 2005. – 2 лютага (№ 15). – С. 3 : фат.

Аб в. Мацы і яе жыхарах.

Кобрынскі раён
Мацы
Населеныя пункты
Вёскі